

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖRTÜK SEKÜLERLEŞTİRME AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ *

Musa ÖZTÜRK **

Özet

Batı dünyasında sekülerleşme olgusu oldukça geniş boyutlarda tartışılmaktadır. Türkiye’de ise tartışmalar sekülerleşmeden daha çok laiklik olgusu üzerinde yoğunlaştığından sekülerleşme bağlamında tartışılması gereken pek çok konu laiklik başlığı altında tartışılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 4’ncü sınıftan 12’nci sınıfa kadar okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ders kitaplarının hazırlanmasına temel/esas teşkil eden Öğretim Programı’nın içeriğinin İslamî açıdan seküler unsurlar içerip içermediği irdelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 4’ncü sınıftan 12’nci sınıfa kadar okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı içeriğinin sekülerleşmeyi arttıracak şekilde tasarlandığı iddia edilmektedir. Bu iddia ilk önce teorik olarak Öğretim Programı’nda bazı İslami temaların nasıl görmezden gelindiği program içeriğinden hareketle tek tek örneklerle ve daha sonra da toplu olarak tablo halinde gösterilerek temellendirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra da bunun toplumda neye karşılık geldiği faiz ve faizli ilişkiler üzerinden somut bir örnekle gösterilmeye çalışılmıştır. Öğretim Programı’nın içeriğinin içten içe sekülerleşmeyi arttırıcı bir formatta düzenlenmesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin gizli işlevlerinden birinin örtük sekülerleştirme arttırmak olduğunu düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle mevcut durum örtük sekülerleştirmenin pedagojisi olarak kavramsallaştırılmıştır. Çalışma sonucunda Öğretim Programı içeriğinin Müslümanların küresel kapitalizme entegre edilmesini kolaylaştırma yönünde güçlü şüpheler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sekülerleşme, Laiklik, Faiz, Öğretim Programı, Din Kültürü, İslam.

RELIGIOUS CULTURE AND MORAL KNOWLEDGE COURSE CURRICULUM OF EVALUATION VIEWPOINT FROM IMPLICIT SECULARIZATION

Abstract

The phenomenon of secularization in the western world is being discussed in considerable dimensions. In Turkey, many discussions under secularism are discussed under the heading of laicism, as discussions concentrate more on laicism rather than secularization. In this study, it was examined whether the content of the Curriculum which constitutes the basis of the textbooks of Religion Culture and Moral Education, which is taught in the 4th grade to 12th grade in the schools attached to the Ministry of National Education in Turkey, includes secular elements in the Islamic sense. It is claimed that the content of the Religious Culture and Moral Education Teaching Program, which was taught from 4th grade to 12th grade, was designed to increase secularization. First of all, this claim was tried to be based on the theoretical content of the program in terms of how to ignore some Islamic themes, with some examples and then collectively as a table. Later, it tried to show a concrete example of interest and interest relations that it corresponds to in society. The inclusion of the content of the Curriculum in an

* Bu çalışma 03-04 Mayıs 2014 tarihinde ESAM tarafından düzenlenen Türkiye’nin Milli Eğitim Sistemi Sempozyumu’nda “Örtük Sekülerleştirmenin Pedagojisi: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 4-12 Sınıflar Öğretim Programı Üzerine Bir İnceleme” başlığıyla sunulan ve daha sonra ESAM tarafından basılan bildiri kitabında (259-282) yayınlanan tebliğin gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr. Mardin Artuklu Üniv. Edeb. Fak. Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi, musaozturk724@gmail.com

introductory format to promote secularization suggests that one of the hidden functions of the Religion and Moral Education course is to promote implicit secularization. With this in mind, the current situation is conceptualized as pedagogy of implicit secularization. As a result of the study, the Curriculum content has reached the conclusion that Muslims have strong suspicions to facilitate the integration of global capitalism.

KeyWords: Secularization, Laicism, Interest, Curriculum, ReligionCulture, Islam.

Giriş

Batı'da, din sosyolojisi literatüründe sekülerleşme tartışmaları oldukça geniş yer tutmaktadır. Türkiye'de, dinle ilgili muhtelif disiplinler tarafından pek çok çalışma yapılmış olsa da sekülerleşmenin yeterince tartışılmadığı görülmektedir. Türkiye'de, tartışma sekülerleşmeden ziyade onun bir alt kategorisi olan laiklik üzerinden yürütülmektedir. Hâlbuki laiklik ve sekülerleşme birbirlerinden oldukça farklı kavramlardır. Bir kavram olarak laiklik; kurumsal anlamda din-devlet işlerinin, dinî/dinsel olanla siyasî/siyasal olanın birbirinden ayrılmasına karşılık gelir. Siyasal olan aynı zamanda dinsel veya dinî olabileceği gibi dinî olan da aynı zamanda siyasal veya siyasî olabilir. Teorik olarak böyle bir ayırım yapabilmek mümkün olsa da pratikte bu pek de mümkün olmaz. Her ikisi birbirlerinin sınırlarında dolaşmaktadırlar.

İslam'da Hristiyanlıktaki gibi dinî ve dindışı ayrımı yoktur. Referansını dinden almayan bir “şey” dindışı olarak kabul edilmez. Sekülerleşme, hayatın tüm alanlarında bizzat din karşıtı olanın dinin yerini almasına karşılık gelmektedir. Max Weber'in, “Büyünün bozulması ve kutsalın aramızdan çekilmesi” yaklaşımı sekülerleşmenin arkasında yatan bakış açısını gayet iyi özetlemektedir. Weber'in rasyonalitenin yükselmesinin sonucu olarak kavramsallaştırdığı bu durum, dinin fizik âlemden dışlanarak metafizik âleme gönderilmesine karşılık gelmektedir. Tanrının dünyevi olaylara müdahil olma hakkı insan tarafından gasp edilerek elinden alınmıştır.

Rasyonel düşünmenin/davranmanın zemin bulması daha önce dinin emirlerine göre düzenlendiği varsayılan bireysel ve toplumsal ilişkilerin seyrini değiştirmiştir. Aslında rasyonel düşünme ile dinî emirler birbirlerine karşıt değildirler. En azından İslam özelinde düşünüldüğünde rasyonel düşünce yolu ile dinin buyruklarına paralel hükümlere ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle akıl doğrusu ile vahiy doğrusu birbirinden kopuk olmak zorunda değildir. Hristiyan teolojisi üzerinden düşünüldüğünde dinin akıl lehine kamusal alandan çekilmesinin ya da daha doğrusu

dışlanmasının doğurduğu boşluk; faydacı davranma, çıkarını gözetme anlayışının kurumsallaşarak toplumsal hayatın verimlilik ve performans kriterlerine göre yeniden düzenlenmesiyle doldurulmuştur. Sekülerleşme kendisini din karşıtlığı üzerinden kurguladığından dinî ve dinsel olanla sürekli gerilim hâlinindedir.

Sekülerleşme başlığı altında olmasa da Osmanlı'nın son dönemlerinden ve özellikle de Türkiye Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çok katı bir laiklik politikası benimsenmiştir. Örneğin; 03 Mart 1924'te halifeliğin kaldırılarak aynı gün içinde eğitim-öğretimde ikiliği ortadan kaldırmak için Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmak suretiyle birleşik, modern seküler, eşitlikçi ve ulusal bir eğitim sistemi yaratmanın hukuki alt yapısı oluşturulmuştur (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012: 2815). Takip eden yıllarda Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması (1925), Türk Medenî Kanunu'nun (1926) kabulü ve 1934'te çıkarılan Bazı Kisvelerin Giyilmesini Yasaklayan düzenlemeler laikliğe geçişin ve laiklik anlayışının yerleştirilmesinin önemli basamakları arasında yer almaktadır. 1924 Anayasasında devletin dininin İslam olduğu belirtilirken yukarıdaki düzenlemeleri takip eden yıllara bakıldığında örneğin 1928 yılında devletin resmî dininin İslam olduğu ilkesinin anayasadan çıkarılması, daha sonra 06 Şubat 1937'de ise Türkiye Cumhuriyeti Devletinin "laik" olduğu ilkesinin anayasaya konulması son derece dikkat çekicidir. Daha sonra yapılan anayasal düzenlemelerle laiklik ilkesi güçlendirilerek anayasal koruma altına alınmıştır. Örneğin; 1961 Anayasası'nda laiklik Cumhuriyet'in temel nitelikleri arasında sayılırken 1982 Anayasasında "değiştirilemeyecek ve değiştirilmesi teklif edilemeyecek" maddeler kapsamına dâhil edilmiştir (Küçükcan, 2005: 119). Türkiye'de halifeliğin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, laikliğin anayasaya konulması vb. uygulamalar din ve kamusal alan arasında büyük gerilimlerin yaşanmasına neden olmuştur.

Türkiye'de yazın hayatında sekülerleşme pek tartışılmasa da laiklik kapsamında yapılan düzenlemelerin seküler bir mahiyette olduğu görülmektedir. Yukarıda belirtilen düzenlemelerden hareketle bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'de laikliğin sınırlarının sekülerleşmeye doğru genişletilerek, laikliğin din karşıtlığı ve hatta yer yer din düşmanlığı şeklinde tatbik edildiği söylenebilir. Süreç

içerisinde dinden kaynaklanan gerilimi yatıştırmak ve toplumun din adamı ihtiyacını karşılamak amacıyla bazı adımlar atılarak toplumsal gerginlik kontrol edilmeye çalışılmıştır. Örneğin; laikliğe aykırı olmasına rağmen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, İmam Hatip Liselerinin, İlahiyat Fakültelerinin, Yüksek İslam Enstitülerinin ve Kur'an Kurslarının açılması bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ülkemizde son yıllarda eğitim alanında önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Bunlardan biri de 4+4+4 sistemine geçilmesidir. Bu uygulamayla, kesintisiz sekiz yıllık eğitime geçilmesiyle kapatılan İmam Hatip Liselerinin orta kısımları tekrar açılmıştır. Uygulamanın daha ileri bir adımı ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Kur'anı Kerim ve Peygamberimizin Hayatı derslerinin bütün ilk ve ortaöğretim kademelerinde zorunlu hâle getirilmesidir.

Kurumsal açıdan okullar, egemen ideolojilerin öğrencilere aktarılma ve benimsetilme işlevlerini yerine getirmesi bakımından son derece önemli bir işleve sahiptir. Nasıl bir birey yetiştirilmek isteniyorsa programın içeriği ona göre düzenlenmektedir. Buradan hareketle yeni neslin din anlayışının ne olacağı ve nasıl bir İslam anlayışının hayata geçilmek istendiği gibi sorular öğretim programları üzerinden anlaşılabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan öğretim programında herhangi bir ders kapsamında hangi ünitelerin işleneceği, bu üniteler kapsamında öğrencilere hangi davranışların kazandırılacağı, bunlar için örnek etkinlik olarak nelerin yapılacağı ve bunun diğer ünite ve kazanımlarla nasıl ilişkilendirileceği tablolar hâlinde açıkça belirtilmektedir. Ders kitapları bunlara göre hazırlanmaktadır. Tek tek bütün eğitim-öğretim kademelerinde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi kitaplarını incelemekten ziyade bu kitapların hazırlanmasına esas teşkil eden öğretim programını inceleyerek yukarıdaki sorulara cevap aramak anlamlı sonuçlar doğurabilir. Biz bu çalışma kapsamında teorik olarak din ve sekülerleşme ilişkisinden hareketle 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri için hazırlanan öğretim programlarındaki bazı seküler unsurlar üzerine yoğunlaştık. Bunlardan hareketle nasıl bir İslam anlayışının hayata geçirilmek istendiğinin ipuçlarını yakalamaya çalıştık.

Çalışma uygulamalı bir araştırma havası veriyor görünse de teorik açıdan muhteva analizini içeren bir araştırma olarak değerlendirilmelidir.

1.Sekülerleşme Olgusu

Batı'da sekülerleşme, ruhban sınıfının İncil üzerinden sosyal hayatı denetlemesine karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Kilisenin doğrularıyla bilimin doğrularının çelişmesi kutsal evren anlayışından seküler evren anlayışına geçişi hızlandırmıştır. Bilimselliğin ve akılcılığın yükselmesi bir yandan kilisenin meşruiyetini sarsarken diğer yandan da kamusal alanın kilise merkezli bakış açısından ve düzenlemelerden arındırılmasını kolaylaştırmıştır.

Sekülerleşme yeni bir olgu değildir. Onun tarihi ilk insana kadar geri götürülebilir. İnsanın yeryüzü serüveninin bir sayı doğrusu şeklinde devam ettiği düşünüldüğünde; hangi devir veya dönemden hareketle tartışırsak tartışalım sekülerleşme, sekülerite veya sekularizm gibi olgular her zaman sayı doğrusunda sıfırın solunda yer almaktadırlar. “Sekülerleşme, sekülerite veya seküler kavramları dinin veya dinî olanın tanımıyla her zaman bir şekilde ilgilidir. Edward Bailey'nin (1998: 18) belirttiği gibi “Seküleri tanımlamak gayet kolay! Sekülerin anlamı sürekli değişmektedir ama sürekli olan bir yönü de vardır: Her zaman açık bir şekilde dinî olanın karşıtı anlamına gelir. Dinî olan ne anlama gelirse gelsin bu öyledir (Swatos ve Christiano, 2002: 101-102)”.

“Toplumsal sekülerleşmenin köklerini ekonomik alanda, özellikle de ekonominin kapitalist ve endüstriyel süreçlerle şekillenen sektörlerinde aramak gerekmektedir (Dobbelaere, 2006: 112)”. Feodalite, siyasi bir düzen şeklinde temerküz ettiğinden kitlelerin rızasından ziyade zora ve baskıya dayanmaktadır. Feodal sistemin kendi sınırları dâhilinde kitlelerin rızasını kazanamaması ve ruhban sınıfının yeni sınıfların taleplerini meşrulaştıramaması Hristiyanlığın modernleştirilmesine giden yolda önemli bir kilometre taşı olarak işlev görmüştür. Fakat bu yeni bir şey değildir. Hristiyanlık daha önce de benzeri bir süreçten geçmiştir. Bizans İmparatoru Konstantin'in (MS. 311-337) Hristiyanlığı kabul etmesiyle Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun resmî dini hâline gelmiştir. İmparatorun Hristiyan olmasından sonra Roma Hristiyanlaşırken (Lewis, 2011: 44) bir anlamda

Hristiyanlık da Romalılaşmıştır. Dolayısıyla sekülerleşme Hristiyanlığın yabancı olduğu bir süreç değildir. Aslında bugünkü şekliyle/hâliyle Hristiyanlık sekülerleşmenin bir sonucudur.

Modernist bakış açısı, insanlığın modernite öncesi kültürel birikimini arkaik bir malzeme olarak gördüğünden bugün sekülerleşme, insanlığın son üç yüz yılda yaşadığı tecrübeden hareketle tartışılmaktadır. Modernliğin bütün alternatiflerine karşı oluşturduğu karşıt ikilikler, kendi tarihsel meşruiyetini ve tarih anlayışını bütün diğerlerinden üstün bir norm hâline getirmesini sağlamaktadır (Perşembe, 2003: 163). “Gözün açılması” sadece insanların dinin eski gizemlerine inanmamalarını değil, aynı zamanda gizem ya da “gizemli” kavramlarının değersiz hâle gelmesini de kapsamaktaydı. Gizem, içine girip araştırılması gereken bir şey olarak değil, insanın aklı, yaratıcılığı ve teknolojinin ürünleriyle fethedilmesi gereken bir şey olarak görüldü. İşte Weber dindeki bu iki yönlü “rasyonelleşme-gözünü açma” sürecine sekülerleşme ismini verdi. Sekülerleşme sürecin hem kendisi hem de sonucuydu. Ama şunu belirtmek gerekir ki Weber literatüre kendisinin kazandırdığı bu kavramı yazılarında pek fazla kullanmadı (Swatos ve Christiano, 2002: 100).” Kavram, Weber’in arkadaşlarından Ernst Troeltsch tarafından yaygınlaştırılmıştır. 20. Yüzyılda Peter L. Berger, David Martin, Thomas Luckmann , Karl Dobbelaere vb. sosyologlar tarafından sosyolojinin gündemine taşınmıştır.

Max Weber modern dünyanın ortaya çıkışını sağlayan temel dinamiği “eylemin rasyonelleşmesi süreci”nden hareketle açıklamaktadır. Rasyonel mantığın modern yaşamın neredeyse tamamında nasıl etkin hale geldiğini açıklarken Protestanlık ile kapitalizm arasında güçlü bir ilişki olduğunu fark etmiş ve buradan hareketle “kapitalizmin ruhu” kavramına ulaşmıştır. Weber, *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu (2005)* adlı çalışmasıyla “Batı Medeniyetinde XVI. Yüzyıldan itibaren birbiri ardınca hayatın tüm alanlarında “olayların izahının bu dünyadaki tecrübeler ve insan aklına müracaatla mümkün olduğu” inancına dayalı bir sürecin başladığını ortaya koymuştur (Swatos ve Christiano, 2002: 99)”. Onun temel tezi şudur: “Sosyal eylem için kesin bilgi sağlama anlamında ilahî otoriteye yönelik geçmişe göre güvenilirliğini kaybetmiş ve pratik ekonomik faktörler (cennette banka

hesabı açmanın aksine) bilginin değerini belirlemede giderek artan bir rol oynamaya başlamıştır (Swatos ve Christiano, 2002: 100).” Weber’in zihninin arka planında rasyonelleşmenin insanın eylemlerini etkili ve verimli bir biçimde organize edebileceğine dair güçlü bir inanç yatmaktadır. Rasyonelleşmeyle birlikte insan, eylem ve onun meydana geldiği ortamı kontrol edilebilir bir durum olarak görmeye başlamıştır.

Sekülerleşme denildiğinde Weber akla gelse de onun yetişmiş olduğu düşünsel iklimin şekillenmesinde Martin Luther’in katkısını unutmamak gerekir. Luther, tanrı ile Hristiyan mümin arasındaki araçları ve hurafeleri ortadan kaldırarak dini gerçek hâline döndürmeyi gaye edinmiştir. O, Katolikliğin başından beri kutsal kitabın (İncil’in) ancak din adamının yardımı ile anlaşılabilirliğini; dolayısıyla “kurtuluşun” da yine ancak kilisenin önderliğinde mümkün olabileceği anlayışına karşı, kilise ve din adamlarının yardımı olmaksızın İncil’in Hristiyan müminler tarafından okunup anlaşılabilirliğini savunmuştur (Arslan, 2013: 165). Aydınlanma aklı, kendisi dışında hiçbir olguyu merkez kabul etmediğinden seküler akıl, aklın metafiziğin denetiminden kurtularak mutlaklaştırılmasına ve yanılmazlığının kabul edilmesine karşılık gelmektedir. Hâlbuki akıl planında yanılmazlık gibi bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Çünkü akıl akıldan üstündür.

Sekülerleşmenin pek çok tanımı yapılabilir. Örneğin; Peter L. Berger sekülerleşmeyi şöyle tanımlamaktadır: “Modern Batı’da dinî kurum ve sembollerin toplumsal birimler ve kültür üzerindeki etkisinin artık sona erdiği süreçtir. Sekülerleşme din ve devletin ayrışması, kilise mallarının kamulaştırılması, eğitimin kilisenin elinden alınması vb. daha önce kilisenin kendi kontrolünde bulunan alanlardan çekilmesiyle kendisini gösterir. Kültür ve semboller bağlamında gerçekleşen sekülerleşme ise sosyal-yapısal süreçten daha öte bir anlam taşımaktadır. Böyle bir sekülerleşme kültürel hayatın ve fikirlerin tümünü etkiler. Sanatta, felsefede ve edebiyatta dinî içerikler kaybolur ve hepsinden de önemlisi bilim dinden bağımsız hâle gelir ve dünyayı tamamıyla seküler bir bakış açısıyla algılamaya başlar (Dobbelaere, 2006: 110)”.

Sekülerleşme dünyevi olanla kutsal olanın ayrılmasına, dahası dünyevi olanın kutsal'ın yerini almasına karşılık gelmektedir. Örneğin; bilginin kilisenin tekelinden çıkarılması, din adamlarının öğretmenlik görevlerini okullara ve öğretmenlere devretmesi sekülerleşmeye giden yolu açmıştır. Devletin kurduğu okul, hastane ve bakımevi gibi kurumlar kilisenin bu ve benzer alanlardaki egemenliğine son verdiğinden dinin ve kilisenin toplumsal yaşamdaki etkilerinin ortadan kalkmasına yol açmıştır (Küçükcan, 2005: 111). Kilisenin ve din adamlarının eğitim faaliyetlerinden dışlanması eğitimin içeriğinin değişmesini beraberinde getirmiştir. Yeni dönemde eğitim dinî ve ahlakî kaygılardan arındırılarak tamamıyla ekonomik verimliliği hedefleyen teknik bir hüviyete büründürülmüştür. Okullar kendilerine mahsus gayeleri olan özel bir kurumsal yapıya kavuşmuşlardır.

Sekülerleşmenin çıkış noktası rasyonelleşme ve verimlilik olduğundan eğitimin içeriği modern endüstri toplumunun bilimsel ve teknolojik potansiyeli yüksek, eğitilmiş insan gücü ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kadroların eğitimi ve sosyal yapılanmaları gerek altyapı ve gerekse de bilinç seviyesinde yoğun bir rasyonelleşmeyi içermektedir (Dobbelaere, 2006: 112). Akıl karşısında dinin ve dinî bakış açısının meşruiyetini kaybetmesi dini sıradanlaştırmış, onu diğer alt-sistemler gibi bir sistem hâline getirmiştir. Eskinin her şeyi kapsayan aşkın dinî sistemleri; sekülerleşmeyle birlikte diğer alt-sistemler üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiştir. Makro ölçekte düşünüldüğünde din ve dinî otoriteler; yönetim şekli, ekonomi, aile, eğitim, hukuk vb. diğer alt-sistemler üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmişlerdir (Dobbelaere, 2012: 13). Kutsal evren anlayışının yerini seküler normlar aldıkça dinî normlar makullüklerini büyük ölçüde kaybetmişlerdir. İnsanlar, dinin kendilerine sunmuş olduğu normları henüz sekülerleşmeye açılmamış alanlarda kullanmaya zorlanmışlardır. Bu, dinî eylemi bir özel alan eylemi hâline getirmiştir. Böylece din hüviyet değiştirerek insanlar için özel ve öznel bir mahiyet kazanmıştır. Din ve onun kurumları özel hayatla sınırlandırılmıştır. Bunun üzerinden oluşturulan kamusal-özel alan ayrımı modern ekonomik ve siyasal kurumların hayli rasyonel hâle gelen düzenlerinin korunmasını sağlayan bir fonksiyon icra eder hâle gelmiştir (Dobbelaere, 2006: 115).

Thomas Luckmann toplumsal sekülerleşmeyi şöyle tanımlamaktadır: “Toplumsal sekülerleşme aşkın ve evrensel değerlerin artık dinden bağımsız ideolojiler tarafından oluşturulmaya başlandığı süreçtir. Bu süreçte modern endüstriyel toplumlar sosyal formların ana taşıyıcısı olan kurumsal dini dışlarlar. Sonuçta geleneksel ve kutsal evren anlayışı, yerini rasyonel eğilimli kurumsal ideolojilere bırakır (Dobbelaere, 2006: 109).” Luther’in de belirttiği gibi “Protestanlığın kitabın yorumlanışının herkesin hakkı, hatta görevi olduğundaki ısrarı modern bireyciliğe ön ayak olmuş, bu da sekülerizmin yaygınlık kazanmasını hızlandırmıştır. Kilisenin kutsal kitabı yorumlama konusundaki otoritesinin sarsılarak onun yerine her kafadan bir sesin çıktığı, her önüne gelenin din adına hüküm verdiği kargaşa ortamı, dinin gündelik hayatta her geçen gün itibarının azalmasına; dolayısıyla seküler bir bireyciliğin gelişmesine yol açmıştır. Bu bireycilik gelişerek hiçbir aşkın gücü ve değeri tanımama noktasına geldiğinden dinin etkisi hem fert hem de toplum bazında oldukça zayıflamıştır (Gümüšoğlu, 2013: 298)”.

Sekülerleşme toplumsal, bireysel veya zihinsel süreçlere ayrılarak incelenebilse de gerçekte; geleneğin, âdetlerin ve alışkanlıkların değişmesinden daha da öte bir anlama sahiptir. Aslında sekülerlik, kalbin ve buna bağlı olarak da insanın tasavvurunun yani aklının değişmesidir. Sekülerleşmenin başlangıç merkezinin kalp olduğu düşünüldüğünde onu din dışı olmaktan çok, dinden yoksunlaşma olarak tanımlamak mümkündür. Sekülerlik dinden arınmayı, sekülerizm ise bu arınmanın cereyan ettiği süreci anlatmaktadır. Dolayısıyla sekülerliğin işlediği süreç, sadece parçalayıcı bir süreç değil aynı zamanda rafine edicidir. Tevhidi yıkararak kendisini var ettiği için bütünsellikten parçalanma ve heterojenliğe mecburi geçiş, seküler sürecin hem dayatması hem de onun tabiatının zorunlu bir sonucudur (Arslan, 2004: 155-156). Sekülerlik kelime anlamı itibariyle bir yapıya atıfta bulunsa da bireysel anlamda dinin sıradanlaşmasıyla dinî otoritelerin her bir bireyin sahip olduğu inançlar, ibadetler ve ahlak kuralları üzerindeki hâkimiyetini kaybetmesidir. Bireysel dinî hassasiyetin devam etmesi, sekülerleşme kuramının yanılması değil aksine onaylanması anlamına gelmektedir (Dobbelaere, 2012: 21).

Bilincin sekülerleşmesi ya da bilişsel sekülerleşme, zihnin bütünü parçalara, bölümlere ayırarak, parçalı düşünmesine yol açmaktadır. Seküler zihin bütüncül düşünememekte, meseleleri ayrıştırarak algılamaktadır. Bir üst ilkeyi, Tevhid'i yıkarak kendini başlatmış olan sekülerizm, yalnız olduğu toplumda değil, bugün küresel olarak hayatın bütünselliğini sayısız boyutlara ve alanlara ayırırken, farklılıkları da ortadan kaldırmıştır. Bu bölünme, politikanın, ekonominin, dinin, sanatın, felsefenin, eğitimin, hukukun kendine has özerk alanlara sahip olmasına yol açmıştır (Arslan, 2004: 159). Sekülerleşmenin ortaya çıktığı kültürde hâkim olan din ile İslam arasında yapısal farklılıklar vardır. Örneğin; itikadi anlamda İslam'daki tevhid anlayışının Hristiyanlıkta karşılığı yoktur. Hristiyanlıkta bunun karşılığı ancak olsa olsa Kilise'nin hâkimiyeti şeklinde anlaşılabilir.

Modern birey parçalı düşünmeye yatkın hâle getirildiğinden, bunların her birinin kendi kurallarına göre işleyen sistemleri olduğunu düşünmektedir. Bu anlayış öğretim programları üzerinden bilincin sekülerleştirilmesiyle hayata geçirilmektedir. Örneğin; modern toplumda bireylerin eğitim, iktisat, hukuk, aile, tıp, siyaset ve benzeri konularla din arasında ilişki kurma biçimleri üzerine yapılacak olan incelemeler öğretici olabilir. Seküler bilinçle hareket eden bireyler ilişkilerinde dini kodlardan ziyade dünyevi bir mantıktan/mantıkla hareket ederler. Bilincin sekülerleşmesi aynı zamanda benliğin yönetilmesi manasında olup, özel alana itilen dinin kamusal alandan bağlantılarının koparılması şeklinde gerçekleşmektedir (Biçer, 2010: 140). Bunlar, Hristiyanlık ve Batı toplumu için geçerli olan çıkarımlardır. Bunların evrensel norm kabul edilerek, Batı dışında kalan toplumların buna uymaya/uydurulmaya zorlanması sosyolojik gerçeklerle bağdaşmaz.

Teolojik olarak Hristiyanlıkla İslam arasında esaslı farklılıklar olduğu gibi kültürel olarak da toplumlar arasında yapısal farklılıklar vardır. Fakat Türkiye'deki okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretim programı incelendiğinde; eğitim müfredatı üzerinden örtük bir şekilde İslam'ın buna uydurulmaya çalışıldığı kanaatini uyanmaktadır. Bunun nasıl gerçekleştirilmeye çalışıldığına yakından bakmak konunun daha iyi anlaşılmasına imkân sağlayabilir.

2. Araştırmanın Yöntem ve Metodolojisi

Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda okutulan tüm ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Öğretim Programı'na göre hazırlanmaktadır. Bu kurul tarafından hazırlanan Öğretim Programı'nda ilgili ders bağlamında hazırlanacak olan ders kitaplarında hangi üniteye hangi konuların işleneceği ve ilgili ünite sonunda öğrencilere hangi hedef davranışların ne tür etkinliklerle kazandırılacağı belirtilmekte ve bunlar tek tek açıklanmaktadır. Bu kriterlere göre hazırlanan ders kitapları bakanlığın ve ilgili kurulun onayıyla belirli bir süreliğine ilk ve orta dereceli okullarda ders kitabı olarak okutulmaktadır.

Althusser'e göre her ideoloji bir aygıtla ve bu aygıt etrafında inşa edilen pratik ya da pratikler sayesinde hayat bulur. Devlet de dini, ahlaki, hukuki, siyasi, estetik, vb. alanlarda idealize ettiği vatandaş tipini yetiştirmek için belirli aygıtlar kullanır. Bu aygıtlar üzerinden ideolojisini topluma empoze ederek birbirlerinden farklı dinsel, ahlaki, hukuki, siyasal estetik, vb. ideolojilerin devlet ideolojisine boyun eğecek şekilde homojenize edilmesini sağlar. Konumuzla da ilgili olması bakımından devletin eğitim alanında kullanmış olduğu en önemli aygıtlardan biri okullardır. Üniversite ve Okullar, kapitalist toplumun özü olan baskının, 'bilgi'nin (burjuva) otoritesi biçiminde doğrudan doğruya uygulandığı ve topluma aktarıldığı kurumlardır (2010: 86-93). Devlet; Öğretim Programı, ders kitapları ve bunların uygulanmasını takip eden eğitim görevlileri üzerinden eğitim ideolojisi hayata geçirilmektedir. Bu anlamda Öğretim Programı hangi ders kapsamında nasıl bir birey yetiştirileceğinin kodlarını içermektedir. Devletin, toplumun, eğitim sisteminin veya egemen ideolojinin yetiştirmek istediği insan modeli Öğretim Programı ve buna bağlı olarak hazırlanan ders kitapları üzerinden eğitim-öğretim görevlileri vasıtasıyla öğrencilere servis edilmektedir. Hangi alanda nasıl insan yetiştirmek ya da geleceğin toplumunun nasıl bireylerden oluşması isteniyorsa program içeriği ona göre ayarlanmaktadır. Biraz önce de belirttiğimiz gibi ilk ve orta dereceli bütün okullarda okutulan ders kitapları için benzer süreç işletilmekte ve Milli Eğitim Bakanlığının ve ilgili kurulun onayıyla kesinleşmektedir.

Sosyal bilimlerin ve özelde de sosyolojinin temel amacı sosyal eylemi anlamaktır. Bizim de bu çalışmada ki temel amacımız Öğretim Programında belirtilen önceliklerden hareketle Türk Eğitim Sisteminin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi alanında nasıl bir İslam anlayışı oluşturmaya çalıştığını bazı örneklerden hareketle ortaya koymaktır.

Çalışma teorik bir çalışma olup literatür taraması sonucu elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmanın örneklemini 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar bütün eğitim-öğretim kademelerinde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi kitaplarının hazırlanmasına esas teşkil eden Öğretim Programı oluşturmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar okutulacak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi kitaplarının hazırlanmasına esas teşkil eden Öğretim Programı içeriğinin İslami açıdan içermiş olduğu bazı seküler unsurlara dikkat çekmekle yetinilmiştir. Bunların her birin daha geniş bir perspektiften yorumlanması gerekmektedir. Fakat bu, bu çalışmanın hedef ve amaçları arasında yer almamaktadır. Biz bu çalışmada Öğretim Programı kapsamında bazı temel esaslarına ne derece az veya bazılarına hiç yer verildiğini ortaya koymakla yetindik. Çalışma kapsamında elde edilen veriler ve bunlara istinaden yapılan çıkarımlar ilgili Öğretim Programının yürürlükte olduğu dönemle ve bu dönemde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi kitaplarıyla sınırlıdır. Bunun dışında diğer derslerle ilgili Öğretim Programı'na ve bunlara dayalı olarak hazırlanan ders kitaplarına teşmil edilemez.

Çalışmanın başında da belirtildiği üzere araştırmanın ham hali daha önce ESAM tarafından düzenlenen Türkiye'nin Millî Eğitim Sistemi Sempozyumu'nda sunulmuş ve yayınlanmıştı. Bu çalışmada ESAM tarafından yayınlanan verilere sadık kalmak suretiyle metnin kuramsal altyapısını güçlendirmeye çalıştık.

3.İslam'ın Sıradanlaştırılmasına Bazı Örnekler

4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar olan bütün Öğretim Programı üniteler bazında incelendiğinde İslam'ın sıradanlaştırıldığını gösteren çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür. Her bir ünite kendi içerisinde “Kazanımlar”, “Etkinlik Örnekleri” ve “Açıklamalar” içermektedir. Kazanımlar kısmında her ünitenin sonunda

öğrencilere hangi davranışların kazandırılacağı belirtilmiştir. 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar olan öğretim programının tamamı incelendiğinde İslam'ın özünü yansıtan pek çok konunun elimine edildiği görülmektedir. Örneğin; bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Allah sevgisini kazanma ya da onun sevgisini kaybetme korkusu Müslümanların davranışlarına yön veren en önemli unsurdur. Allah, cennet müjdesi veya cehennem korkusu üzerinden Müslümanlara davranışlarına yön vermelerini emreder. Fakat öğretim programının tamamı incelendiğinde “cennet”, “cehennem” ve “günah” olgularına pek yer verilmediği görülmektedir.

“Cennet”, sadece dört (4) yerde geçmektedir: 4'ncü sınıfta; “Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik” ünitesinde “Kazanımlar” ve “Etkinlik Örnekleri” kısmında değil de ancak “Açıklamalar” kısmında şu şekilde geçmektedir: “Kur'an'dan Allah'ın sevgisini ifade eden isim ve sıfatlarına ilişkin örnekler ve Hz. Muhammed'in ‘İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız.’ gibi hadisleri kullanılacaktır (MEB, 2014a: 40)”. 7'nci sınıfta; “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesinde 9'ncü “kazanım” olarak şöyle geçmektedir: “Hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar.” Ve “etkinlik örnekleri”nde; “Melek, şeytan, batıl inanç, hurafe, ahiret, kıyamet, hesap, mizan, cennet, cehennem kavramları üzerine sözlük çalışması yapılır ve bu kavramların birbiri ile ilişkisini gösteren bir şema hazırlanır (2, 5, 6, 7, 8 ve 9. kazanımlar).” şeklinde (MEB, 2014a: 55), 12'nci sınıfta ise; “Dünya Hayatı ve Ahiret” başlıklı ünitenin 7'nci kazanımı olan “Kıyamet ve ahiretle ilgili kavramların anlamlarını açıklar.” kısmının açıklaması olarak; “7'nci kazanım işlenirken yeniden dirilme, mahşer, hesap, mizan ve cennet-cehennem gibi kavramlara vurgu yapılacaktır (MEB, 2014b: 53)” şeklinde geçmektedir. Dikkat edilecek olursa bunlar bir kazanım olarak öngörülmemiştir. Bunların öğrencilerde kalıcı davranış değişikliğine ve öğrenmeye yol açmasından ziyade bilgi düzeyinde öğretilerek geçirilmeye çalışıldığı dikkati çekmektedir. Liseden mezun olan bir öğrenci 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar cennet ve cehennemle ilgili sadece bunları duymaktadır.

“Cehennem”, sadece 3 (üç) yerde geçmektedir. 7’nci sınıfta; “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesinde “Kazanımlar” kısmındaki 14 kazanımdan sadece bir tanesinde yer almaktadır. 9’ncü kazanımda; “Hesap, mizan, cennet ve cehennem gibi kavramların anlamlarını açıklar.” şeklinde geçmektedir. Ve, “Etkinlik Örnekleri” kısmında ise; “Melek, şeytan, batıl inanç, hurafe, ahiret, kıyamet, hesap, mizan, cennet, cehennem kavramları üzerine sözlük çalışması yapılır ve bu kavramların birbiri ile ilişkisini gösteren bir şema hazırlanır (2, 5, 6, 7, 8 ve 9. kazanımlar).” (MEB, 2014a: 55) şeklinde geçmektedir. 12’nci sınıfta; “Dünya Hayatı ve Ahiret” başlıklı üniteye 7’nci kazanım olan; “Kıyamet ve ahiretle ilgili kavramların anlamlarını açıklar.” kısmının açıklaması olarak şu şekilde geçmektedir: “7’nci kazanım işlenirken yeniden dirilme, mahşer, hesap, mizan ve cennet-cehennem gibi kavramlara vurgu yapılacaktır (MEB, 2014a: 53)”. şeklinde geçmektedir: 4’ncü sınıftan 12’nci sınıfa kadar bütün öğretim programı boyunca cehennem olgularına sadece bu kadar yer verilmiştir. Ortaöğretime giren bir öğrenci liseden cehennemle ilgili öğrenmiş olduğu bu bilgilerle mezun olmaktadır.

“Günah” ise sadece 4’ncü sınıfta “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyorum?” ünitesinde “Kazanımlar” ve “Etkinlik Örnekleri” kısmında değil de “Açıklamalar” kısmında şu şekilde yer almaktadır: “Günlük konuşmalarımızda dinî ifadeler altında besmele, şükür, günah, sevap kavramları, dilek ve dualardaki dinî ifadeler üzerinde durulacaktır (MEB, 2014a: 36)”. 6’ncı sınıfta da “Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç” ünitesinde 4’ncü kazanım olarak öngörülen “Peygamberlerin sahip oldukları nitelikleri açıklar.” önermesinin açıklaması olarak şu şekilde yer almaktadır: “Kazanım işlenirken doğru olma (sıdk), güvenilir olma (emanet), akıllı ve zeki olma (fetanet), günah işlemekten korunmuş olma (ismet) ve Allah’tan aldığı mesajları olduğu gibi insanlara bildirme (tebliğ) niteliklerine yer verilecektir, (MEB, 2014a: 49)”.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde bu konuların öğrencilere dolaylı yollardan öğretilmeye çalışıldığı dikkati çekmektedir. Diğer bir ifadeyle dolaylı anlatımlar üzerinden yeni nesillerin içinde

“cennet”, “cehennem”, “günah” olmayan bir İslam anlayışı doğrultusunda yetiştirilmeye çalışıldığı söylenilebilir.

4’ncü sınıftan 12’nci sınıfa kadar olan programın tamamı incelendiğinde İslamiyet sadece 5 (beş) yerde geçmektedir. İslam dininin ve akaidinin temel unsurları olan; “hak din”, “batıl din”, “cihat”, “helal”, “haram”, “münafık”, “kâfir”, “şirk”, “zikir” gibi unsurlara ise programda hiç yer verilmemiştir. Bu bize İslam akaidinin esaslarını oluşturan bu hususlardan arındırılmış son derece “rafine” bir İslam anlayışının yeşertilmek istendiğini göstermektedir. Yukarıda belirtmeye çalıştığımız durumu basit bir tabloya dönüştürerek özetleyecek olursak karşımıza şöyle bir manzara çıkmaktadır:

Tema	Sınıf	Ünite
Cennet	4	Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik
	7 ¹	Melek ve Ahiret İnancı
	12	Dünya Hayatı ve Ahiret
Cehennem	7 ²	Melek ve Ahiret İnancı
	12	Dünya Hayatı ve Ahiret
Günah	4	Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyorum
	6	Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç
Hak Din	----- -----	----- -----

¹ 7’nci sınıfta hem kazanım hem de etkinlik örnekleri kısmında birer kez geçmektedir.

² 7’nci sınıfta hem kazanım hem de etkinlik örnekleri kısmında birer kez geçmektedir.

Batıl Din	----- -----	----- -----
Cihat	----- -----	----- -----
Helal	----- -----	----- -----
Haram	----- -----	----- -----
Münafık	----- -----	----- -----
Kafir	----- -----	----- -----
Şirk	----- -----	----- -----
Zikir	----- -----	----- -----

Öğretim Programı'nda yukarıdaki temaların ne sıklıkta yer aldığı/almadığı hususu dikkate alındığında programın örtük/gizil işlevinin Müslüman bilincinin sekülerleştirilmesini ve İslam'ın dünyevi yorumunun ön plana çıkarılmasını hedeflediği iddia edilebilir. Abdurrahman Arslan'ın ifadesiyle söyleyecek olursak; "Bugünün dünyasında giderek egemen hâle gelen yeni kültürün veya "küresel episteme"nin anlaşılır sebeplerle dinî çoğulculuk üzerinde yoğunlaştığını görmek şaşırtıcı değil. "Küresel episteme"nin "tek bir yol", "tek bir norm" veya "tek bir hakikat" olduğu hususunda ısrar etmeyi putperestlik, tek bir doğru olduğu fikrine inanmayı totaliterlik ve uzlaşmaz bir tutumu temsil manasına alması; neo-liberalizmin birçok şeye olduğu gibi dine de el koyma ve onu kendi ilkelerine göre yeniden yorumlama/şekillendirme isteğini yansıtmaktadır. Küresel kültür dinî çoğulculuğu farklı dinlere ait müntesiplerin barış içinde bir arada yaşamalarının imkânı olarak görmekte, dinlerin benzer taraflarını izafi ontoloji temelinde bir araya getirerek yeni

bir din anlayışı ortaya çıkarmaktadır. Bu din anlayışı hakikatin bütünüyle temsilinden çok hakikate ancak kısmen ulaşılabilceği fikrine dayanmaktadır. Hakikatin temsilcisi olan vahiy temelli din anlayışı kendi müminlerinden kesin bir tercih ve bütünüyle teslimiyet isterken; çoğulculuğun din anlayışı, yaşanan hayatı onaylayan ve sadece bireyi kapsayan bir din anlayışını meşru kabul etmektedir (Arslan, 2012: 107-108)”. İslam akaidinin temelini oluşturan yukarıdaki hususlarla ilgili herhangi bir şey bilmeden, duymadan, öğrenmeden ortaöğretimden ve liseden mezun olmaları sağlanmaktadır.

Örneğin; faiz üzerinden yapılacak bir çözümleme meselenin arka planının aydınlatılmasında bize yardımcı olabilir. Geleneksel Hristiyanlıkta ruhban sınıfı tüccarlara karşı olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Kilise, ticaret hayatını ruhun güvenliği bakımından tehlikeli bulduğundan kilise hukukçularının gözünde ticaret bir çeşit gasptır. Kar peşinde koşmak, açgözlülük ve tamahkârlık olarak mahkûm edilmiştir (Korkmaz, 2006: 108). Eğitimin kilisenin tekeline kurtarılmasının önemli sonuçlarından biri de geleneksel Hristiyanlıkta ahlaki olarak mahkûm edilen faizin meşrulaştırılmasıdır. Bugün, dünyada ve Türkiye’de milyarlarca insan faizli ve kredili ilişkiler üzerinden her geçen gün daha büyük bir hızla küresel kapitalist sisteme eklenmektedirler. Bu duruma Türkiye’den sadece memurlar ve emekliler üzerinden küçük bir örnek vermek gerekirse;

15 Nisan 2014 tarihinde Mardin’de bir kamu bankasından alınan ve resmiyet arz etmeyen verilere göre ilgili şubeden maaş alan emekli sayısı 3.500, memur sayısı ise 1.200’dür. Toplamda şubeden 4.700 kişi maaş almaktadır. Bankanın kriterlerine göre emeklilerden 2.700’ü, memurlardan da 100’ü kredi vermeye uygun değildir. 4.700 kişiden 1.900 tanesinin durumu ise kredi almaya uygundur. Kredilerin dağılımına bakıldığında; 29 kişi araç kredisi, 198 kişi konut kredisi, 980 kişi ise tüketici kredisi kullanmıştır. Bu verilere göre 1.900 kişiden 1.207 tanesi kredi kullanmıştır. Ek hesaptan para çekme durumuna bakıldığında ise; 3.500 emekliden 2.299’u, 1.200 memurdan da 803’ü ek hesaptan para çekmiştir.

Akılımıza şöyle bir soru gelebilir: Bütün insanları ilgilendiren böylesine önemli bir problem durumuna karşı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde öğrencilere

ne öğretilmektedir? Öğretim programının tamamı gözden geçirildiğinde Etkinlikler, Kazanımlar ve Açıklamalar kısımlarının hiçbir yerinde faizle ilgili herhangi bir ibareye rastlanmamaktadır. Bunun basit bir durum ya da hata olduğu ve tesadüfen gözden kaçırıldığı söylenemez. Öğretim Programı yukarıda tabloda belirtilen temaların alabildiğince elimine edilmesi ve bazılarının da görmezden gelinmesi İslam'ın ve Müslümanların küresel kapitalist sisteme entegre edilme stratejisinin güdüldüğünü düşündürmektedir.

Öğretim programına baktığımızda iman mevzusunun da yukarıda belirttiğimiz diğer hususlar gibi yüzeysel olarak gayet yumuşak bir şekilde geçirildiği görülmektedir. Şöyle ki; İlköğretim programında iman sadece bir cümlede, 2 yerde ve şu şekillerde geçmektedir: 4'ncü sınıfta; “Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik” ünitesinin “açıklama” kısmında “Kur'an'dan Allah'ın sevgisini ifade eden isim ve sıfatlarına ilişkin örnekler ve Hz. Muhammed'in ‘İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız.’ gibi hadisleri kullanılacaktır.” (MEB, 2014a: 40) şeklinde geçmektedir.

Ortaöğretim programında da 2 yerde geçmektedir: 9'ncü sınıfta; “Değerler” ünitesinde 6'ncı kazanımı olarak öngörülen “Kendi değerleri ile eylemleri arasında ilişki kurar.”ın etkinlik örnekleri kısmında “Kur'an ve Değer İlişkisi: Saf Suresi'ndeki “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?” ayeti göz önünde bulundurularak değerler ile eylemler arasında ilişki kurulur (6'ncı kazanım).” şeklinde (MEB, 2014b: 36) ve 10'ncü sınıfta; “Allah İnancı” ünitesinde 9'ncü kazanım olarak öngörülen “İslam'ın temel inanç esaslarını sıralar.”ın açıklaması kısmında “9'ncü kazanım işlenirken Allah'a iman konusunda, Allah'ın zatî ve subutî sıfatlarına, peygamberlere iman konusunda nübüvvet ve mucize kavramlarına da değinilecektir.” (MEB, 2014b: 39) şeklinde geçmektedir.

Örneğin; 03.05.2014 tarihinde YÖK'ün ulusal tez merkezi sayfasında yaptığımız basit bir taramada; iktisat, işletme, maliye, ekonometri ve bankacılık başta olmak üzere “faiz”le ilgili yapılan tezlerin toplamı 205, “riba” başlığı adı altında ilahiyat bilimleri tarafından yapılanların toplamı ise 17'dir. Buna karşılık “aşk”la ilgili 193, “futbol”la ilgili 603, “cinsellik”le ilgili 41 ve “şiddet”le ilgili de 855 adet tezin

yapıldığı görülmektedir. Bu sonuçlar bize modern toplumda neyin sorun olarak görüldüğünü ve araştırılmaya değer bulunduğunu göstermektedir.

Sonuç

Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okullarda 4'ncü sınıftan 12'nci sınıfa kadar bütün eğitim-öğretim kademlerinde okutulan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi kitaplarının hazırlanmasına esas teşkil eden Öğretim Programının alabildiğince liberal ve çoğulcu bir bakış açısıyla ele alındığı dikkat çekmektedir. Basit bir hesapla ifade edilecek olursa bir eğitim-öğretim yılı kendi içerisinde toplamda 36, sekiz eğitim-öğretim yılı ise toplamda 288 haftadan oluşmaktadır. Yukarıda tablo halinde de belirtildiği üzere; 8 eğitim-öğretim yılı boyunca Öğretim Programı'nda; Cennet 2, Cehennem 3, Günah ise sadece 2 yerde geçtiği görülmektedir. Bunlar hemen hemen bütün dinlerde ortak olan hususlar. Fakat, İslam merkeze alınarak değerlendirildiğinde İslam'ın esasını, özgünlüğünü ve evrenselliğini yansıtan bazı kurucu değerlere Öğretim Programı'nda yer verilmediği dikkati çekmektedir.

Örneğin; Hak Din, Batıl Din, Cihat, Helal, Haram, Faiz, Münafık, Kâfir, Şirk, Zikir, vb. İslami unsurlara program içeriğinde hiç yer verilmemiştir. Bu temaların görmezden gelinerek bunların karşılık geldiği tanımlamaların dolaylı yollardan öğretilmeye çalışılması İslam'ın ılımlılaştırılmaya çalışıldığı yönündeki şüpheleri arttırmaktadır. Program içeriğinin bu şekilde tasarlanmış olması daha rafine, sofistike, ılımlı, uzlaşmacı, mevcut toplumsal gerçekliği olumlu ve meşrulaştırıcı bir İslam anlayışının hayata geçirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir.

Eğitim ve ideoloji birbirlerinin hem taşıyıcısı hem de tamamlayıcısıdır. Eğitim politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında belirleyici olan irade eğitim kurumu, okul, ders materyalleri ve eğitimciler üzerinden gelecek kuşaklarının düşünme biçimlerini şekillendirirler. Bu varsayımdan hareketle milyonlarca öğrencinin yukarıdaki tanımlamalardan yoksun bir şekilde yetiştirilmesi gelecek kuşakların nasıl bir İslam anlayışına sahip olacağına ipuçlarını içermektedir. İslam'ın Türk toplumunun kurucu unsurlarından biri olduğu ve Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu gerçeği dikkate alındığında bu temalar program içeriğinde daha yoğun olarak işlenebilirdi.

Bu teorik ve betimsel bir çalışma olduğundan biz burada sadece mevcut durumu tespit etmekle yetindik. Meselenin açıklığa kavuşturulabilmesi için konunun uzmanları tarafından daha spesifik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

Althusser, Louis (2013), *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. A. Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.

Arslan, Abdurrahman (2004), *Modern Dünyada Müslümanlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Arslan, Abdurrahman (2013), *Yeni Bir Anlam Arayışı*, İstanbul: Bilge Adamlar.

Arslan, Abdurrahman (2012), *Sabra Davet Eden Hakikat*, İstanbul: Pınar Yayınları.

Biçer, Ramazan (2010), *Küreselleşen Çağda İslam*, İstanbul: Gelenek Yayınları.

Gümüšoğlu, Hasan (2013), “Modernizmin Din Politikalarına Etkisi ve İtikad Açısından Sonuçları (Cumhuriyetin İlk Yıllarında)”, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl: 17, Sayı: 57, 295-310.

Karel, Dobbelaere (2006), *Sekülerleşmenin Üç Yüzü: Toplumsal, Kurumsal ve Bireysel*

Sükülerleşme, Laik Ama Kutsal, Haz. Ali Köse, İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Karel, Dobbelaere (2012), *Sekülerleşmenin Anlamı ve Kapsamı*, Çev. Mehmet Süheyl Ünal, *Din Sosyolojisi Çağdaş Gelişmeler*, Der. Peter B. Clarke, Çev. Ed. İhsan Çapcıoğlu, Ankara: İmge Kitabevi.

Korkmaz, Abdullah (2006), *Değişme ve Farklılaşma*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Küçükcan, Talip (2005), “Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, 109-128.

Lewis, Bernard (2011), *Ortadoğu*, Çev. Selen Y. Kölay, Ankara: Arkadaş Yayınları.

MEB (2014a), Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (Erişim Tarihi: 28: 04. 2014).

MEB (2014b), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (Erişim Tarihi: 28: 04. 2014).

Perşembe, Erkan (2003), “Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 14-15, s. 159-181.

Swatos, William H., Christiano, Kevin J. (2002), Sekülerleşme Teorisi: Bir Kavramın Serüveni, *Sekülerizm Sorgulanıyor*, Haz. Ali Köse, İstanbul: Ufuk Kitapları.

Şimşek, Ufuk, Küçük, Birgül ve Topkaya, Yavuz (2012), “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, Volume 7/4, Fall 2012, p. 2809-2823.

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1309265174_%C5%9Eim%C5%9FekUfuk-Yavuz%20Topkaya_S-2809-2823.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2014).

Weber, Max (2005), *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, Çev. Zeynep Gürata, Ankara: Ayraç Yayınları.